

EESTI ARSTIDE LIIDU MAJA

Tartus Pepleri ja Riia tänava nurgal asub punane telliskivihoone, mis püüab pilku omapärase arhitektuuriga ja paraku ka ajahambast räsitud välimusega.

Eesti Arstide Liidu maja ehitati 1901. aastal. Krundil, kus maja asub, on oma, kaugetesse aegadesse ulatuv lugu. Keskajal kuulus Toomemäe ja praeguse Riia tänava vaheline ala "Praostipõllu" ehk "Praostinunne" nime all toomipraostile. Liivi sõja ajal kasutas maa-ala mõnda aega vene kirik, hiljem läks see aga kaupmees Wilhelm Pöpleri omandusse, kelle järgi kogu piirkond sai nimeks Pöplersland. Sellest nimest tuletatigi 19. sajandil Pepleri tänav.

Pärast Põhjasõda kuulus maatükk Tartu Raele. 18. sajandi lõpul hakati linnas maad väiksemate rendikruntidena välja andma. Praegune Pepleri 32 maja asub krundil, kuhu pottseppmeister J. J. Kamatzi 18. sajandi 70-ndatel aastatel ehitas puust maja. Krundi plaani koostas 1876. a. linna maamõõtja R. Rech. Edasi olid majal ja krundi rendiõigusel mitu erinevat omanikku, kuni 1900. a. ostis kinnistu Krasnojarski polgu staabikapten A. Mascharsky, kes sai Tartu linnavalitsuselt loa lammutada vana kõdunenud puithoone ja ehitada asemele uus elamu. Siit algabki meie maja ajalugu, mis on pikk ja värvikas.

Hoone projekteeris Carl Brecht. Ehitati ajaloolistest stiilidest laenatud dekoori ning hästi liigendatud põhiplaaniga kolmekordne telliskivimaja. Põhiplaanilt on hoone ruudukujuline, mille lääne-, lõuna- ja idaküljel asuvad väljaehitised. Peafassaadi kaunistab ka ümaraken ja tornikesega astmik-frontoon. Katus kaeti galvaniseeritud plekiga.

1901. a. saadi linnavalitsuselt tõend hoone valmimise kohta.

1912. a. müüs omanik maja ära ning see käis läbi veel mitme isiku omandusest, kuni 1928. a. 6. veebruaril sõlmiti ostu-müügi leping corp! Fraternitas Rigensis vilistlaste ja Eesti Arstideseltside Liidu vahel. Ostuhind oli 7830 krooni. Omandiõigust kinnitav sissekanne Tartu Linna II hüpoteegiringkonna registris kannab daatumit 18. august 1928.

Selleks ajaks oli 1921. a. asutatud Eesti Arstideseltside Liidu tegevus laienenud sedavõrd, et hädasti oli vaja oma ruume palgaliste töötajate, ajakirja "Eesti Arst" toimetuse ja tervishoiumuuseumi jaoks.

Edasi jätkuski liidu tegevus oma majas kuni saatusliku 1940. aastani, mil Eesti Arstideseltside Liit likvideeriti ja tema varad natsionaliseeriti. Ei olnud enam Eesti Arstide Liitu, tema majas peremehetsesid võõrad ja Pepleri tänavgi ristiti ümber Rudolf Pälsoni nimeliseks.

1988. a. taasasutati Eesti Arstide Liit, mis sai Eesti Arstideseltside Liidu õigusjärglaseks.

11. detsembril 1991 otsustas Arstide Liidu eestseisus taotleda oma õigusvastaselt võõrandatud vara tagastamist ja järgmise aasta mais tunnistas Tartu Linnakohus EAL-i omandireformi õigustatud subjektiks. Nüüd käivitus tagastamisprotsess kõigi oma bürokraatlike nüanssidega kuni 20. septembril 1993. a. tagastati Tartu Linnavalitsuse

määrusega nr. 517 maja Pepleri tn. 32 Eesti Arstide Liidule. Tartu Ülikool, kelle bilansis maja oli, andis selle nädal aega hiljem EAL-ile üle.

Näis, et sellega oli õiglus taas jalule seatud ja rahu majas, kuid... Õnnetuseks kasutas maja esimest korrust tähtis riigiasutus - Tartu Prokuratuur. Hoone anti tagasi tingimusel, et EAL kohustub sõlmima prokuratuuriga rendilepingu viieks aastaks. Riigiprokuratuur aga leidis, et tema tingimused ametiruumide rentimisel on halvenenud ega nõustunud lepinguga. Järgmine käik oli Justiitsministeeriumi ettepanek Vabariigi Valitsusele, mille alusel viimane andis 21. septembril 1993. a. korralduse mitte tagastada maja Arstide Liidule ja jätta see riigi omandusse.

6. oktoobril teatas Tartu linnapea valitsusele, et maja on juba tagastatud ja palus nimetatud korralduse tühistada, kuid 25. oktoobril kinnitas valitsus Omandireformi aluste seaduse alusel riigi omandusse jääva vara nimekirja 6. septembri 1993. a. seisuga. Selles nimekirjas arvati Pepleri 32 hoone Justiitsministeeriumi halduses olevate mittetagastatavate varade hulka.

Nüüd kaebas Riigiprokuratuur Tartu Linnavalitsuse määruse peale Tartu Halduskohtusse, paludes tunnistada maja tagastamine seadusevastaseks. Tartu Halduskohus jättis kaebuse rahuldamata, sest valitsuse korraldus maja mittetagastamise kohta ei saanud omada tagasiulatuvat jõudu.

0:1 kaotusseis Riigiprokuratuuri ei heidutanud. Järgnes apellatsioonikaebus Tartu Ringkonnakohtusse, kes 31. märtsil 1994 selle rahuldab, Tartu Halduskohtu otsuse tühistas ja Tartu Linnavalitsuse määruse maja tagastamise kohta seadusevastaseks tunnistas. Seega oli Eesti Arstide Liit teist korda oma majast ilma jätetud.

Kohtunikuvile oli küll kõlanud ja pall sedapuhku meie väravas, kuid mäng polnud veel läbi. Ka Tartu Linnavalitsus ei tahtnud leppida sellega, et nende otsust millekski ei peetud, vaid esitas kassatsioonikaebuse Riigikohtusse. Viimane leidis, et Tartu Ringkonnakohtus on seadusi väärtalt tõlgendanud, tühistas Ringkonnakohtu otsuse ja otsustas haldusasja lõpetada.

Maja oli siis lõpuks ikkagi käes, ent koos peremeheõigustega tulid ka kohustused. "Viljaka" nõukogude perioodi jooksul olid hoonet kasutanud mitmed asutused: peale juba tuttava Tartu Prokuratuuri veel Tartu Maavalitsus, tervishoiumuuseum, vabariiklik sanitaarhariduse maja, meditsiinikool, laste muusikakool. 50 aasta jooksul oli ju vahel ka remonti tehtud, kuid üldiselt oli arhitektuurimälestiste hulka arvatud maja tervis üsna kehv, kõige kiiremini vajas parandamist katus.

Tänaseks on katus uuendatud, osa originalseid uksi, aknaid, ahje ja kaminaid restaureeritud, oma järge ootab fassaad.

Praegu asub teisel korrusel Eesti Arstide Liit ja Indrek Koolmeistri advokaadibüroo. Tartu Prokuratuur kolis esimeselt korruselt välja 1998. a. lõpus, 99. aasta suvel sai põhjalikult remonditud ruumide rentnikuks seni kolmandal korrusel töötanud arvutifirma GenNet Lab. Kolmandal korrusel on ajakirja "Eesti Arst" toimetuse, Arstiteadusüliõpilaste Seltsi, Nooremarstide Ühenduse, Tartu Arstide Liidu ja Seniorkirurgide klubi ruumid.

Krunt pindalaga 3626 m² tagastati EAL-ile 1996. aasta aprillis.

Tööd on maja juures teha veel palju, see nõuab aega ja raha, kuid igal juhul on tema uksed avatud kõigile arstidele.